

PROJEKT

DYNAMICKÁ ROVNOVÁHA

skripta metodických postupů

dynamická
rovnováha

10: Aktivní občanství ve vztahu k regionu a lokálnímu společenství

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- 01 Odpovědný přístup k životnímu prostředí a udržitelnému rozvoji;
- 02 Odpovědný přístup k financím;
- 03 Odpovědné spotřebitelské chování;
- 04 Vztah k médiím a informačním technologiím;
- 05 Zdravý životní styl;
- 06 Aktivní občanství a participace občanů na veřejném dění;
- 07 Dobrovolnictví;
- 08 Prevence kriminality, šikany, psychického násilí;
- 09 Aktivní přístup k obhajobě svých práv a k získávání informací o svých právech;
- 10 Aktivní občanství ve vztahu k regionu a lokálnímu společenství.**

10: Aktivní občanství ve vztahu k regionu a lokálnímu společenství

1. Místo, odkud pocházím a můj vztah k němu
2. Základní práva a povinnosti občana ČR a jejich uplatnění v místě svého bydliště
3. Veřejná správa a místní samospráva a mé možnosti zapojení
4. Co je udržitelný rozvoj a celospolečenská odpovědnost
5. Konkrétní fungování místní samosprávy a příklady realizovaných projektů
6. Metody zapojování veřejnosti nad rámec zákonů
7. Místní, národní a evropská identita a možnost jejich rozvíjení

10: Aktivní občanství ve vztahu k regionu a lokálnímu společenství

1. Místo, odkud pocházím a můj vztah k němu

Kapitola 1 – Co mě formuje

To, kde žiju, kde chodím do školy, do zaměstnání, kde žijí mí rodiče, přátelé, kamarádi, tedy místo, odkud pocházím, mě formuje do dalšího života. Představme si např., že bydlíme v domě, kde bydlí především starší lidé nebo lidé středního věku, mají upravenou předzahrádku, všichni se znají, zdraví se. Asi těžko na chodbě tohoto domu odhodíte papírek či budete stříkat sprejem. Prostě vám to nedá. Je to takový předpokoj vašeho bytu. Jinou variantou je dvanáctipatrový panelák. Lidé se ani neznají, neví, které dítě ke kterému dospělému patří, je zde naprostá anonymita. Pokud dům není v družstevním vlastnictví, je to hned poznat. Pomalované výtahy, nedopalky cigaret na zemi, nepořádek u kontejnerů.

Jak se asi bude k ostatním tzv. obecním věcem chovat člověk, který vyrůstal v prvním domě a jak ten, který kolem sebe viděl většinou jen nepořádek. Ano. Je to i o výchově. Ale ruku na srdce, i když vám rodiče říkali, ať házíte papírky od bonbonů do koše, kdo z vás to skutečně dělá? Hlavně když je nás více. V partě přece ze sebe nebudete dělat slušňáka. Nebo ano?

Místo, kde žijeme, tedy není jen naše rodina. Je to náš dům, naše obec, město, region. Zcela jinak se žije na vesnici a jinak ve velkém městě. Jinak tam, kde je dostatek pracovních příležitostí pro rodiče, jinak tam, kde je velká nezaměstnanost.

To vše nás formuje.

Kapitola 2 – Co mohu

Jedno ale můžeme mít společné. Můžeme být aktivními občany. Protože všichni jednoho dne vyrosteme, budeme mít děti a začne nám vadit ten nepořádek ve zmiňovaném paneláku. Rozkopané chodníky. Nesvítilí lampy na chodníku. Psí exkrementy na trávě či v pískovišti. Rozbité hřiště, kam díky tomu nemůžete chodit se svým synem. Škola, ve které je ředitelem člověk bez invence, ve které je šedo a studeno.

Můžeme tyto věci změnit? Ne vždy. Ne vše. Ale – osudné je se nepokusit. Bylo by skvělé, kdybyste vy nebyli těmi občany, kteří sedí po práci v hospodě a na všechno jen nadávají.

Bylo by skvělé, kdybyste měli dobrý pocit z toho, že jste i vy svým úsilím přispěli ke zlepšení místa, ve kterém žijete. Ve vašem Domově.

A co mohu?

- Vyžadovat dodržování Listiny základních práv a svobod.
- Účastnit se jednání zastupitelstva města či obce, podávat podněty k projednání dle stanovených podmínek.
- Vyžadovat právo na informace.
- Být účastníkem řízení (např. územní plánování, dopady staveb na životní prostředí apod.).
- Účastnit se místního referenda.
- Mám právo na informace.
- Iniciovat vznik nových aktivit ve městě či obci.
- Účastnit se plánování na úrovni obce či města.
- Zakládat občanské iniciativy a v jejich rámci vyvíjet aktivity ve prospěch veřejnosti, v ideálním případě na základě strategického plánu obce a města a ve spolupráci s nimi.

2. Základní práva a povinnosti občana ČR a jejich uplatnění v místě svého bydliště

V předchozím modulu jsme si ukázali, co nás formuje a co můžeme udělat pro zlepšení života v našem městě či obci, jaká mám práva. V další části si tato práva více osvětlíme.

2.1. Ústava ČR

Základní práva a povinnosti občana ČR jsou ošetřena Ústavou ČR.

Naše současná Ústava, Ústava České republiky, nabyla účinnosti dne 1. ledna 1993 a je právní normou nejvyšší právní síly, s níž musí být ostatní zákony v naší republice v souladu. Jsou zde zakotveny základní principy, na kterých je náš právní řád postaven: nedotknutelnost lidské důstojnosti a svoboda všech občanů v právním státě. Hned v prvním článku Ústavy se Česká republika charakterizuje jako demokratický právní stát, který uznává základní lidská práva.

Listina základních práv a svobod se stala součástí ústavního pořádku České republiky.

Lidská práva lze rozdělit do těchto skupin:

1. Občanské svobody nebo práva

- Svoboda a rovnost všech lidí v jejich právech
- Právo na život
- Nedotknutelnost osoby a obydlí
- Žádný člověk nesmí být nucen k pracím a službám
- Ochrana lidské důstojnosti, cti, pověsti a jména
- Právo na majetek
- Listovní tajemství
- Svoboda pohybu
- Svoboda myšlení

2. Politické svobody

- Svoboda projevu
- Právo účastnit se řízení státu
- Ochrana menšin
- Právo petiční, shromažďovací, sdružovací a volební právo
- Právo na stávkou

3. Sociální svobody

- Právo na vzdělání
- Právo na svobodnou volbu povolání
- Právo na spravedlivou odměnu
- Právo na sociální zabezpečení
- Ochrana žen, rodiny, rodičovství, mladistvých a tělesně postižených

4. Právo na soudní a jinou ochranu

- Právo odepřít výpověď
- Presumpce neviny – ještě neodsouzený nemůže být považován za vinného
- Právo občanů hájit demokratické zřízení v krajním případě i násilnými prostředky
- Právo domáhat se práva
- Právo na právní pomoc u soudu
- Právo obhajoby.

3. Veřejná správa a místní samospráva a mé možnosti zapojení

Kromě uplatňování práv v rámci Ústavy je pro každého občana bližší přímý podíl na rozvoji obce, města či regionu.

Zákon 128/2000 Sb., o obcích.

Občané obce

§ 16

- 1) Občanem obce je fyzická osoba, která
 - a) je **státním občanem České republiky**, a
 - b) je v obci **hlášena k trvalému pobytu**.

- 2) **Občan obce**, který dosáhl věku 18 let, **má právo**
- volit a být volen do zastupitelstva** obce za podmínek stanovených zvláštním zákonem,
 - hlasovat v místním referendu** za podmínek stanovených zvláštním zákonem,
 - vyjadřovat na zasedání zastupitelstva** obce v souladu s jednacím řádem svá stanoviska k projednávaným věcem,
 - vyjadřovat se k návrhu rozpočtu** obce a k závěrečnému účtu obce za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce,
 - nahlížet do rozpočtu** obce a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, **do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva** obce, **do usnesení rady** obce, **výborů zastupitelstva obce a komisí rady** obce a **pořizovat si z nich výpisy**,
 - požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou obce nebo zastupitelstvem** obce; je-li žádost podepsána nejméně 0,5% občanů obce, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů,
 - podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty**; orgány obce je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů.
- 3) Oprávnění uvedená v odstavci 2 písm. c) až g) má i fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a **vlastní na území obce nemovitost**.

Místní referendum

Co je potřeba pro **konání místního referenda** a o čem všem ho lze či nelze konat podle zákona č. 22/2004 Sb., o místním referendu?

V referendu se v zásadě může rozhodovat jen o otázkách, které patří do tzv. **samostatné působnosti obce**. Vedle toho totiž obce vykonávají tzv. **přenesenou působnost**, tedy působnost státního orgánu.

Referendum lze vyhlásit na základě **rozhodnutí zastupitelstva** nebo na **návrh přípravného výboru**. **Náklady** spojené se získáváním podpisů a náklady na kampaň před hlasováním si musí hradit přípravný výbor ze svých prostředků. Ostatní náklady na uskutečnění referenda hradí obec ze svého rozpočtu.

Otázka navržená pro místní referendum musí být **jednoznačně položena** tak, aby na ni bylo možno odpovědět slovem „ano“ nebo slovem „ne“.

Výsledky referenda jsou závazné, ale pro jeho závaznost je třeba, aby se ho zúčastnilo alespoň **50% oprávněných občanů**.

Abychom zjistili, o čem všem **lze referendum konat**, je třeba vědět, o čem **konat referendum nelze**:

§ 7

Místní referendum nelze konat

- o místních poplatcích a o rozpočtu obce nebo statutárního města,
- o zřízení nebo zrušení orgánů obce nebo statutárního města a o jejich vnitřním uspořádání,
- o volbě a odvolání starosty nebo primátora územně nečleněného statutárního města (dále jen „starosta obce“), primátora statutárního města a primátora hlavního města Prahy (dále jen „primátor“), místostarosty nebo náměstka primátora, členů rady obce, města, městského obvodu nebo městské části (dále jen „rada obce“), členů rady statutárního města a hlavního města Prahy (dále jen „rada statutárního města“) a dalších členů zastupitelstva obce, zastupitelstva statutárního města, jakož i volených nebo jmenovaných členů dalších orgánů obce a statutárního města,
- jestliže by otázka položená v místním referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v místním referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy,
- v případech, kdy se o položené otázce rozhoduje ve zvláštním řízení,
- o uzavření veřejnoprávních smluv k výkonu přenesené působnosti, nebo
- o schválení, změně nebo zrušení obecně závazné vyhlášky obce,
- jestliže od platného rozhodnutí v místním referendu do podání návrhu na konání místního referenda v téže věci neuplynulo 24 měsíců.

Povinnosti a práva zastupitele

Proč pro vás může být dobré **obrátit se na svého zastupitele**?

Jaké jsou základní **práva a povinnosti zastupitele**?

§ 82 zákona o obcích říká:

Člen zastupitelstva obce má při výkonu své funkce **právo**

- a) **předkládat zastupitelstvu** obce, **radě** obce, **výborům a komisím návrhy na projednání**,
- b) vznášet **dotazy, připomínky a podněty na radu** obce a její jednotlivé členy, na předsedy výborů, **na statutární orgány právnických osob, jejichž zakladatelem je obec**, a na **vedoucí příspěvkových organizací a organizačních složek**, které obec založila nebo zřídila; písemnou odpověď musí obdržet do 30 dnů,
- c) **požadovat od zaměstnanců obce zařazených do obecního úřadu**, jakož i od zaměstnanců právnických osob, které obec založila nebo zřídila, **informace ve věcech, které souvisejí s výkonem jejich funkce**; informace musí být poskytnuta nejpozději do 30 dnů.

§ 83

- 1) Člen zastupitelstva obce je **povinen zúčastňovat se zasedání zastupitelstva** obce, popřípadě **zasedání jiných orgánů obce**, je-li jejich členem, plnit úkoly, které mu tyto orgány uloží, **hájit zájmy občanů obce a jednat a vystupovat tak, aby nebyla ohrožena vážnost jeho funkce**.
- 2) Člen zastupitelstva obce, u něhož skutečnosti nasvědčují, že by **jeho podíl na projednávání a rozhodování určité záležitosti** v orgánech obce **mohl znamenat výhodu nebo škodu pro něj samotného nebo osobu blízkou**, pro fyzickou nebo právnickou osobu, kterou zastupuje na základě zákona nebo plné moci (**střet zájmů**), je **povinen sdělit tuto skutečnost před zahájením jednání orgánu obce**, který má danou záležitost projednávat. O tom, zda existuje důvod pro **vytlačení z projednávání a rozhodování této záležitosti**, rozhoduje tento orgán obce.

Svobodný přístup k informacím

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

- upravuje práva občanů při snaze získat **jakékoliv informace**, vztahující se k činnosti státních orgánů, orgánů územní samosprávy, stejně jako veřejných institucí hospodařících s veřejnými prostředky.

K čemu vám může být dobré podat žádost o poskytnutí informace podle tohoto zákona?

- můžete se informovat, za kolik se pronajímá dům patřící obci nebo státu,
- můžete zjistit, komu byl veřejný majetek pronajat,
- můžete získat přehled o zadávaných zakázkách ve vašem městě, kraji,
- můžete sledovat hospodaření nejen vaší obce,
- můžete se dozvědět to, co vás zajímá a na co jste zatím neměli odvahu se zeptat,
- můžete sledovat, kdo a jak za vás rozhoduje,
- můžete zjistit, kdo z vašich zastupitelů jezdí na služební cesty a kam.

Na odpověď má tzv. povinný subjekt **maximálně 15 dnů** od doručení vaší žádosti. Pokud by neodpověděl vůbec, nebo vám vyhověl jen zčásti, můžete podat **odvolání** a poté i **žalobu**, pokud by pochybení povinného subjektu nenapravit odvolací orgán.

Ochrana životního prostředí

Chcete být připraveni na to, pokud by se měl **stavět ve vašem okolí další supermarket nebo továrna**? Rádi byste **aktivně ovlivnili výsledek řízení o záměrech**, při nichž mohou být **dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny**?

Možnost vám dává **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny** společně s alespoň dvěma dalšími lidmi si musíte založit občanské sdružení, jehož hlavním cílem podle stanov je ochrana přírody a krajiny. Po registraci sdružení u Ministerstva vnitra musíte podat na příslušné orgány (nejčastěji na stavební úřad a odbor životního prostředí) konkretizované žádosti o to, abyste byli předem informováni o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny. Do osmi dnů od doručení oznámení příslušného úřadu o zahájení (např. územního nebo stavebního) řízení můžete ohlásit účast vašeho sdružení v tomto řízení. Tímto získáte všechna práva a povinnosti účastníka řízení, a tedy můžete podávat námítky, připomínky, navrhopvat důkazy, odvolávat se, podávat žaloby v případě, že nebudete se záměrem souhlasit.

4. Co je udržitelný rozvoj a celospolečenská odpovědnost

Udržitelný rozvoj

„Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí potřeby současných generací, aniž by bylo ohroženo splnění potřeb generací příštích, a aniž by se to dělo na úkor jiných národů.“

Mezi základní principy udržitelného rozvoje patří:

- propojení základních oblastí života – ekonomické, sociální a životního prostředí; řešení zohledňující pouze jednu nebo dvě z nich není dlouhodobě efektivní,
- dlouhodobá perspektiva – každé rozhodnutí je třeba zvažovat z hlediska dlouhodobých dopadů, je třeba strategicky plánovat,
- kapacita životního prostředí je omezená – nejenom jako zdroje surovin, látek a funkcí potřebných k životu, ale také jako prostoru pro odpady a znečištění všeho druhu,
- předběžná opatrnost – důsledky některých našich činností nejsou vždy známy, neboť naše poznání zákonitostí fungujících v životním prostředí je stále ještě na nízkém stupni, a proto je na místě být opatrní,
- prevence – je mnohem efektivnější než následné řešení dopadů; na řešení problémů, které již vzniknou, musí být vynakládáno mnohem větší množství zdrojů (časových, finančních i lidských),

A také:

- kvalita života – má rozměr nejen materiální, ale také společenský, etický, estetický, duchovní, kulturní a další,
- zohlednění vztahu „lokální – globální“ – činnosti na místní úrovni ovlivňují problémy na globální úrovni – vytvářejí je nebo je mohou pomoci řešit (a naopak),
- vnitrogenerační a mezigenerační odpovědnost (či rovnosti práv), tj. zabezpečení národnostní, rasové i jiné rovnosti, respektování práv všech současných i budoucích generací na zdravé životní prostředí a sociální spravedlnost; mluvíme o morální povinnosti k budoucím generacím – zajišťujeme jim možnost života ve zdravém prostředí? Nebudou muset spíše řešit problémy, které dnes my vytváříme a nad kterými přivíráme oči?
- demokratické procesy – zapojením veřejnosti již od počáteční fáze plánování vytváříme nejen objektivnější plány, ale také obecnou podporu pro jejich realizaci.

Agenda 21 v ČR

Již mnoho let se v České republice rozvíjí metoda kvality ve veřejné správě, tzv. místní Agenda 21. Agenda 21.

Agenda 21 je dokumentem OSN, který rozpracovává principy udržitelného rozvoje v globálním měřítku do jednotlivých problémových oblastí. Byl přijat v roce 1992 účastníky Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Rio de Janeiro. Kapitola 28. dokumentu Agenda 21 je věnována uplatnění principů udržitelného rozvoje v místních podmínkách. Místní správy jsou zde vyzdvíženy jako ty orgány, které mají velký vliv na globální problémy a které mohou ovlivnit vývoj směrem k udržitelnému rozvoji nejen v místních, ale i globálních rozměrech.

Místní správy jsou zde vyzvány k přijetí tzv. místních Agend 21, tedy strategického a akčního plánu rozvoje obce/regionu, vypracovaného ve spolupráci s veřejností a občanským sektorem (nestátními neziskovými organizacemi, profesními svazy), podnikateli a dalšími. Tento plán má být postaven na principech udržitelného rozvoje, jež jsou obsaženy v Deklaraci UNCED a rozpracovány v dokumentu Agenda 21.

5. Konkrétní fungování místní samosprávy a příklady realizovaných projektů

Místní Agenda 21

Místní Agenda 21 je programem rozvoje obce, regionu, který zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe.

To znamená: strategický plán, který propojuje ekonomické a sociální aspekty s oblastí životního prostředí a je vytvářen ve spolupráci s veřejností.

Místní Agenda 21 tedy zohledňuje konkrétní místní problémy.

Národní síť Zdravých měst

Místní Agendou 21 se dlouhodobě zabývá Národní síť Zdravých měst. Jedná se o zastřešující organizace asociace Zdravých měst, tedy těch, která se MA21 zabývají a chtějí pro své občany zajistit udržitelný rozvoj obce, města a regionu. Jedním z principů NSZM je Myslet globálně, pracovat lokálně. To znamená – přemýšlet v souvislostech ve všech aspektech života celé zeměkoule, ale pracovat na místní úrovni se znalostí místních podmínek.

NSZM sdružuje 107 obcí, měst, regionů a krajů.

Tato asociace je certifikována ze strany **Světové zdravotní organizace** (WHO) jako kvalitní realizační platforma **Projektu Zdravé město WHO v ČR**. Síťová spolupráce umožňuje členům NSZM sdílet zkušenosti a dobrou praxi v nejrůznějších oblastech jejich rozvoje.

Hlavním nástrojem postupu Zdravého města, obce či regionu je metoda kvality ve veřejné správě **místní Agenda 21**. Většina obcí a regionů úspěšných v této metodě jsou členy NSZM.

Členství je otevřeno všem typům municipalit i právnickým osobám – níže jsou uvedeny podrobnosti k jednotlivým formám členství.

Podpora MA21 v ČR

Pro podporu místní Agendy 21 byly v minulosti vytvořeny i různé dotační tituly na Ministerstvu životního prostředí. Bohužel – i tyto byly ukončeny z důvodu úspor. Je tedy otázka, jak budou nastartované projekty obcí a měst dále pokračovat.

A nemusí jít zrovna o místní Agendu 21. Je mnoho kvalitních příkladů, kdy se starostové obcí a měst snaží zkvalitnit život svých občanů a – ptají se.

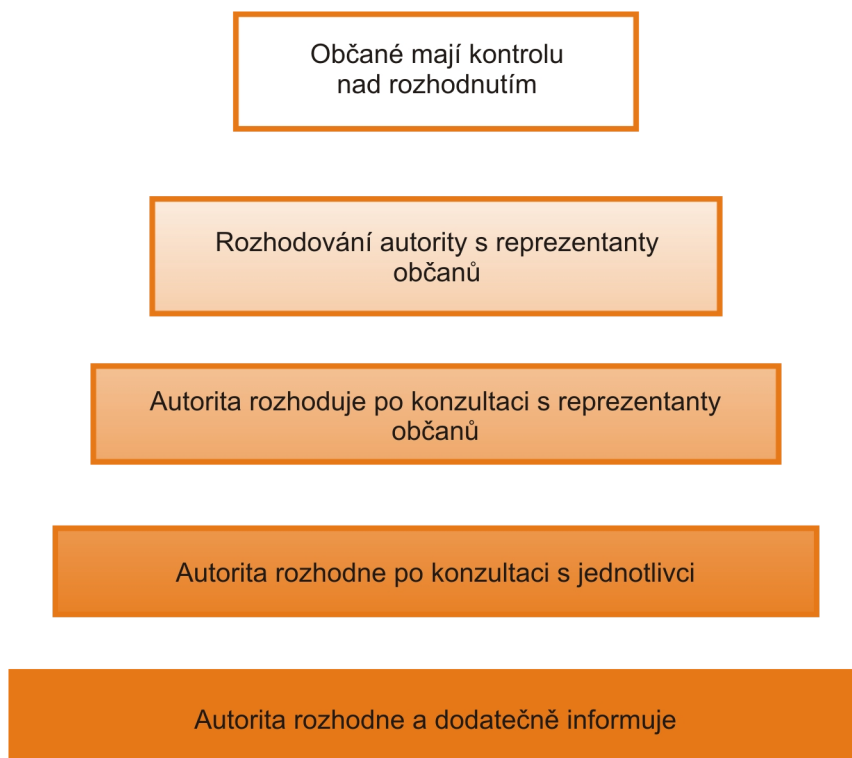
A to je jeden ze základních principů MA21. Pokud se veřejná správa nezeptá občanů, co je nejvíce trápí, co by chtěli změnit, nic se nedozví.

Chytrý starosta i zastupitel ví, že komunikace s veřejností, tedy s občany je velmi důležité. A není to jen o prostém informování, co se bude dít, ale co by se mělo dít.

Žebřík Participace

To, jak může fungovat participace, tedy podílnictví, jednotlivých subjektů, ale především veřejnosti na tzv. věcech veřejných (a nespojujte prosím s politickou stranou), naznačuje tzv. Žebřík participace, který „vymyslela“ v roce 1969 S. Arnsteinová z Velké Británie, se používá dodnes.

Tento žebříček ukazuje, jak a v jakých fázích je možné a vhodné zapojovat veřejnost do veřejného dění.

Stupeň 1

Nejméně času pro rozhodování je zapotřebí v případě, kdy autorita rozhodne samostatně a o svém rozhodnutí pouze informuje veřejnost a to buď přímo – prostřednictvím veřejného shromáždění, slyšení apod. nebo nepřímo prostřednictvím médií.

Tento přístup může být vhodný v situaci, kdy je důležité rychlé rozhodnutí a občané si to uvědomují – v krizových situacích – živelné pohromy apod.

Stupeň 2

O něco více času si vyžaduje rozhodování v případě, kdy autorita před přijetím rozhodnutí konzultuje a zjišťuje názory jednotlivců, ať už náhodně nebo na reprezentativním vzorku. Sem patří všechny techniky na zjišťování názorů veřejnosti – průzkumy veřejného mínění, individuální rozhovory a zjišťování názorů místních formálních a neformálních autorit a v neposlední řadě také veřejné projednání – public hearing.

Stupeň 3

Další možností přijetí rozhodnutí je vytvoření komise na prozkoumání a vytvoření návrhu na řešení konkrétního problému nebo otázky. V případě, že hovoříme o zapojování veřejnosti či participačním procesu, musí tato skupina kromě expertů, úředníků a politiků zahrnovat také představitele zainteresovaných stran a občanů.

Stupeň 4

V případě, že se autorita stane jedním z účastníků, tedy rovnocenným partnerem vyjednávání zainteresovaných stran, hovoříme o společném rozhodnutí autority a občanů. Takovýto přístup je možný pouze tehdy, začne-li si veřejná správa uvědomovat, že na vyřešení společného problému ani jeden ze zainteresovaných nemá dostatečnou moc, mandát ani prostředky.

Stupeň 5

Posledním stupněm participačního rozhodování je, deleguje-li autorita rozhodnutí – a někdy i realizaci – na nezávislou skupinu občanů nebo občanskou organizaci. Kontrolu nad rozhodnutím získává buď skupina, která vznikla obdobným způsobem jako v předcházejícím případě, nebo nezisková organizace. V tomto případě je nezbytné, aby zodpovědná autorita měla k dispozici efektivní mechanismy na kontrolu dodržování těch podmínek a pravidel, s jakými bylo rozhodování delegované na nezávislý subjekt. To se týká zejména použití veřejných prostředků a dodržování všeobecně platné legislativy.

Výhody participace

Good Governance – Dobrý úřad

- otevřenější a průhlednější rozhodování
- občan jako součást rozhodovacího procesu
- spoluzodpovědnost za rozhodnutí

Community building – Komunitní plánování

- nové vazby mezi aktéry
- polidštění rozhodovacích procesů

Kvalitnější rozhodovací proces

- generují se nové nápady
- odhalení skrytých problémů
- učení se od druhých

Veřejné rozhodování je efektivnější

- hledání kompromisních řešení
- veřejná podpora pro dané rozhodnutí
- vyšší kontrola

Růst důvěry v demokratický systém

- participace posiluje reprezentativní demokracii

Základní podmínky pro přijetí rozhodnutí

Na to, aby občané rozhodnutí s veřejnými důsledky přijali a považovali je za své vlastní, je potřeba splnit čtyři základní podmínky v následujícím pořadí:

- občané vědí – jsou dostatečně informováni o celém procesu rozhodování
- občané jsou vyslechnuti dříve, než autorita rozhodne
- občané mají vliv na rozhodnutí
- občané souhlasí s rozhodnutím

A co společenská odpovědnost? Myslím na příští generace. Chci jim zachovat Zemi v obyvatelném stavu. Nechci vyčerpat všechny zdroje nebo budu hledat alternativní, obnovitelné zdroje. I velké soukromé

společnosti se začínají chovat tzv. trvale udržitelně. Musí. Je to trend. A je to potřeba. Tomu se říká Společenská odpovědnost firem, což není nic jiného, než strategický plán firmy, který zohledňuje ony základní principy trvale udržitelného rozvoje v rovnováze – tedy ekonomiku, životní prostředí i sociální či společenskou oblast.

Příklady projektů

I v Moravskoslezském kraji existuje několik měst a obcí, které jsou buď přímo zapojeny do MA21 nebo vyvíjí aktivity ve prospěch občanů, komunikují s nimi, ptají se jich na jejich názor, snaží se hledat společně cesty dalšího rozvoje.

Jak již bylo řečeno, chytrý starosta ví, že kdo se nezeptá, nic se nedozví. Uvádíme příklady jedné obce a jednoho města, kteří patří v regionu Moravskoslezského kraje v dané oblasti k nejaktivnějším a to obec Bolatice a město Kopřivnice.

V roce 2010 – 2011 realizoval také Moravskoslezský kraj projekt na podporu rozvoje MA 21. Vzhledem k volbám do krajských zastupitelstev v roce 2012 není zatím zřejmé, jak bude zapojení kraje probíhat v následujícím období.

Bolatice

Zjišťování potřeb občanů je prvním krokem k tomu, aby veřejná správa přizpůsobila (tam, kde je to možné) směřování obce či města. Bolatice je obec na Opavsku s počtem obyvatel cca 4 400. Aktivně se zapojila do sítě Zdravých měst, realizuje MA 21. Jednou ze součástí této činnosti je rovněž zjišťování potřeb občanů. K tomu slouží také tzv. Veřejná fóra.

Ve středu 4. května 2011 se uskutečnilo celkově čtvrté Veřejné fórum v Bolaticích. Akce se účastnilo přes 100 občanů. Účastníky Veřejného fóra přivítal starosta obce Bolatice Mgr. Herbert Pavera, který ve svém úvodním slově seznámil přítomné s programem a zároveň předal ocenění žákům Základní školy v Bolaticích a kantorům, kteří se aktivně zapojili do tvorby návrhů plastických studií centra obce. Všechny zpracované studie centra byly přítomným k dispozici k prohlídce v rámci Veřejného fóra.

V další části připomenul Mgr. Herbert Pavera výsledky Veřejného fóra z roku 2009 v Bolaticích, porovnal je s výsledky dotazníkového šetření mezi občany obce a také byly připomenuty problémy místní části Borová, kde se konalo Veřejné fórum v roce 2010. Přítomné také přivítal ředitel kanceláře Národní sítě zdravých měst a obcí ČR Ing. Petr Švec, který mj. představil novinky z NSZM ČR a seznámil s postupem práce na VF.

Z důvodu velkého zájmu místních občanů i mládeže byly původně plánované tři pracovní skupiny rozšířeny o další hnízdo s následujícím rozdělením problémových oblastí:

- Image obce, rozvoj obce / Ekonomika a podnikání
- Infrastruktura / Životní prostředí
- Lidské zdroje, vzdělávání, sociální oblast
- Volný čas, sport, kultura

Členové pracovních skupin vybrali z každé problémové oblasti tři nejdůležitější problémy, celkem tedy 18 problémů ze všech oblastí života v obci. Všechny 18 problémů pak bylo umístěno na velké nástěnce a každý účastník VF mohl svými dvěma hlasy (ve formě dvou barevných špendlíků) označit 2 problémy, které on sám považuje za nejvýznamnější.

Na základě hlasování bylo přítomnými určeno následujících **10 nejdůležitějších problémů obce Bolatice dle Veřejného fóra v roce 2011:**

(seřazeno od nejdůležitějšího po méně důležité)

1. Opravit hřiště a sportoviště v obci
2. V obci chybí dům pro seniory
3. V obci chybí některé služby (cukrárna, čajovna, bowling)
4. Vybudovat park v centru obce (přestěhovat Lanex)
5. V obci není čisté ovzduší (lokální topeniště, pálení plastů, ...)
6. V obci chybí prodejna s kvalitním oblečením
7. Modernizovat vybavení vyššího stupně ZŠ (vnitřní rekonstrukce)
8. Vybudovat v obci centrum volného času
9. Je nutné řešení centra obce
10. V obci chybí smuteční síň

Výsledné pořadí 10 největších problémů obce Bolatice v roce 2011 budou následně Komisí pro místní Agendu 21 předloženy Zastupitelstvu obce Bolatice pro projednání a také ověřeny dotazníkovým šetřením u občanů obce Bolatice.

Kopřivnice

Město Kopřivnice patří mezi velmi aktivní členy Národní sítě Zdravých měst, získalo již mnoho ocenění jak na národní, tak mezinárodní úrovni.

Také Kopřivnice pořádá Fóra udržitelného rozvoje a další akce a aktivity pro širokou veřejnost.

Se seznamem námětů a připomínek, který na setkáních s veřejností vznikne, je dle jejich charakteru vždy dále pracováno – předání operativních požadavků příslušným odborům/oddělením (odborníkům) k vyřízení; předložení návrhu řešení radě města; zapracování připomínek do strategií, koncepcí a projektů města Kopřivnice. Ať už se jedná o dílčí téma (kulaté stoly, plánovací setkání) nebo diskusi k celkovému rozvoji (Fórum Zdravého města), vždy se do procesu projednávání snažíme vtáhnout všechny důležité aktéry. V případě celkového Fóra ZM se jedná o co nejširší veřejnost a všechny aktivní organizace (NNO, školy, podniky,...), v případě tematických akcí vždy o konkrétní cílovou skupinu, které se projednává aktuální téma týká (Veřejné projednání na téma dětská hřiště, Kulatý stůl na téma bezbariérová Kopřivnice, Regenerace sídliště apod.). Tento způsob aktivní spolupráce s veřejností jsme se naučili využívat zejména díky spolupráci s NSZM a jejímu metodickému vedení. Město pořádá od roku 2004 Fóra Zdravého města a paralelně s nimi také řadu tematických setkání k aktuálním otázkám/problémům. Cílem těchto aktivit je snaha vedení města o nastolení vzájemné důvěry mezi vedením obce a občany. A jak jinak této důvěry dosáhnout, než prostřednictvím možnosti přispět svým názorem (námětem) ke zlepšení svého města (místa, kde žijí)? Aktivní komunikací s obyvateli se dá nejen předcházet možným (mnohdy zbytečným) nedorozuměním, ale i celkově zlepšit atmosféru v obci (městě). Zvláštní personální a finanční zdroje nejsou v případě Kopřivnice zapotřebí, jelikož se tímto úkolem zabývá v rámci náplně své práce koordinátor Projektu Zdravé město a místní Agenda 21. Finanční prostředky jsou čerpány z každoroční rozpočtové položky vyhrazené na realizaci MA21 ve městě.

Street areál

http://dataplan.info/img_upload/c6e3eef692b618867bd4ece4fa16cf48/priloha_c.1.pdf

Dne 14. 2. 2008 se v Kopřivnici sešli mladí nadšenci pro street sporty, kteří diskutovali s představiteli města o budoucnosti street sportů a skateparku. Celkový počet diskutujících se vyšplhal na 43 přítomných. Toto setkání bylo svoláno na podnět Dětského zastupitelstva Kopřivnice, které se tímto tématem již zabývalo. V rámci své činnosti zorganizovalo dotazníkové šetření na místních základních školách, ze kterého vyplynulo, že jedním z problémů mladých je i stávající stav skateparku.

Co je hlavním problémem?

Co by se mělo změnit?

Co by se mělo prioritně řešit?

Jaké vnímáte chyby?

Na tyto a další otázky mladí hledali odpovědi a společně se tedy podařilo nadefinovat níže uvedené problémy:

Malý prostor, skatepark je z kopce, špatný povrch, daleko od centra, špatná lokalita, rampy – nevyhovující, špatné vybavení, chybí zastřešení – celoroční provoz, překážky by neměly být z plechu ale z překližky, vyhrazení prostoru pro grafity, správce, vhodnější oplocení.

Konkrétnější návrhy: bufet, osvětlení, chybí lavičky (staví se z nich překážky), umístit zákaz míčových her, chybí hudba, nový skatepark ve staré hale Tatry, zastřešit alespoň posezení, WC, zákaz vstupu psů, problém – rodiče s dětmi – používají rampy, umístit nápis vstup na vlastní nebezpečí.

Z výše uvedeného množství připomínek byly jako hlavní mladými určeny tyto:

- 1. návrh na nový skatepark v hale**
- 2. stávající skatepark je z kopce**
- 3. chybějící zastřešení**
- 4. malý prostor**

Na jednání byla řeč i o možnosti využití skateparku i pro jiné sporty. Uživatelé se shodli, že v případě většího prostoru by víceúčelové využívání pro další sporty bylo zajímavé.

Pro případ, že by se v budoucnu podařilo vytvořit (přemístit) skatepark v hale doporučili mladí následující:

- překážky z překližky, ze dřeva – podlaha z překližky
- navazující překážky pro možnost pořádání závodů a soutěží

- příklad haly ve Frýdku – Místku
- vzor – skate park v Opavě
- zpracovatel návrhu by měl rozumět, pojmu co je **skate!**
- placený vstup
- oslovit uživatele skateparku při plánování budoucího stavu

6. Metody zapojování veřejnosti nad rámec zákonů

Zapojování veřejnosti je pro mnohé politiky zatím nepředstavitelný problém. Na druhou stranu přibývá těch, kteří si uvědomují, že pokud chtějí být znovu zvoleni v příštích volbách, nemohou se rozhodovat jen sami za sebe či společně se zastupitelstvem. I když moc láká, je to strategie, která není dlouhodobě udržitelná.

Níže uvádíme některé metody, které se využívají různými cílovými skupinami pro zjišťování potřeb veřejnosti. Některé znáte – např. dotazníky, ankety, workshopy, některé jsou pro vás nové. Ale využijete je v budoucnosti.

Dotazníky, ankety, rozhovory

Dotazníky, ankety a rozhovory se ve většině případů používají v 1. a 2. stupni zapojování veřejnosti. Na druhé straně – jsou-li dobře sestaveny případně rozhovory zaměřeny na cílové skupiny a jsou vedeny formou strukturovaných rozhovorů, mohou velmi napomoci celému participačnímu procesu a v konečném důsledku se mohou použít i třikrát v průběhu zapojení veřejnosti.

Výhody:

Malá časová náročnost pro zjišťování názorů (cca 3 týdny pro zjišťování, týden vyhodnocení – do měsíce výsledky).

Nevýhody:

Poměrně drahá záležitost (tazatelé, dotazníky, ankety), více, než-li dotazník je účinnější přímé oslovení, tedy anketa.

Použití:

Základní zjišťování názorů veřejnosti, často prostředník pro zjištění postojů veřejnosti vůči vedení města či obce (počet odpovědí, návratnost dotazníků, připomínky občanů, ochota odpovídat na otázky, přímá komunikace).

Zjišťování potřeb občanů – hřiště, veřejná prostranství, bezbariérovost, přechody pro chodce, parky apod.

Doporučení:

Především u přímého oslovení respondentů – anketě – je zapotřebí brát v úvahu oslovování v různých denních dobách, v různých místech, v různých prostředích tak, aby bylo dosaženo oslovení co největšího vzorku lidí.

Naopak – chceme-li informace pouze od jedné cílové skupiny, soustředíme se na místa, na kterých se nejvíce vyskytuje.

Veřejné slyšení

Forma pro první stupeň zapojení veřejnosti – informování o problému bez možnosti přímých vstupů veřejnosti.

Na panelu není více než 5 lidí – doporučený počet, moderátor jen předává slovo jednotlivým panelistům.

Výhody: jednoduchá a finančně ne příliš náročná forma zapojení veřejnosti.

Nevýhody: pouhé informování o problému, chybí zpětná vazba.

Použití:

- Základ pro informování o zahájení jakéhokoli procesu s představením tzv. klíčových hráčů – tedy zadavatelů, investorů apod.
- Často se používá při plánované výstavbě či revitalizaci sídlišť.

Doporučení:

- Doplňte veřejné slyšení výstavou, je-li to možné – mapy oblasti, územní plán, studie apod.
- Buďte vůči účastníkům vstřícní, připravte drobné občerstvení – káva, voda.
- Chtějte po účastnících kontakt pro další možné oslovení – velmi citlivě.

Veřejné projednání

Forma pro druhý stupeň zapojení veřejnosti – na „panelu“ jsou představitelé investora, úřadu, politici, kteří vysvětlují občanům problém, občané mohou otázkami aktivně vstupovat do procesu.

Moderátor už je více v roli facilitátora, který je buď najatý veřejností – v případě, kdy veřejné projednání svolává veřejnost či nezisková organizace nebo autoritou. V obou případech již může mírně ovlivňovat výstupy veřejného projednání na tu či onu stranu.

Výhody:

Jednoduchá a finančně ne příliš náročná forma zapojení veřejnosti, poměrně známá a mediálně zajímavá, je-li dobře vedeno i zpětná vazba od veřejnosti.

Nevýhody:

Ve většině případů se nic nevyřeší, nutně by měly následovat další kroky – připomínková místa, vytvoření pracovních skupin, kulaté stoly apod. Veřejnost je velmi citlivá na „pseudozapojení“.

Na druhou stranu – je nezbytné pro informování o záměrech, o zjištění názorů, často se používá na odborná témata (např. projednání koncepcí v oblasti životního prostředí).

Doporučení:

Není-li veřejné projednání zaměřeno velmi odborně, využijte raději formu veřejného projednání s programem.

Není-li to možné, osvěžte celou akci – výstava, ukázka fotografií, studií, vtipné a zajímavé prezentace, pečlivý výběr prezentátorů, dostatečná příprava akce.

Veřejné projednání s programem

Veřejné projednání s programem je velmi účinnou formou veřejného projednání – především Plány zdraví a kvality života či jiné strategické dokumenty, na jejichž projednání by běžně občané do „kamenného“ prostředí nepřišli.

Možno využít doprovodný program – např. Den sociálních služeb spojený s programem jednotlivých zařízení při prezentaci či aktualizaci Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb.

Pozvání může být přímé i nepřímé – přímé prostřednictvím již získaných kontaktů, nepřímé prostřednictvím médií.

Výhody:

Velmi účinná forma pro informování veřejnosti o tom, že se „něco děje“. Získání názorů na jednom místě v krátkém čase.

Nevýhody:

I lidé budou brát tuto akci spíše jako hru. Připravte se na to. Pozor na počasí, může velmi ovlivnit průběh.

Doporučení:

- Nezapomeňte na dostatečnou prezentaci akce.
- Dohodněte ceny pro návštěvníky.
- Požádejte o zanechání kontaktů. Vytvořte si databázi příznivců.

Kulatý stůl

Myšlenka Kulatého stolu, u kterého nejsou hrany, a proto jsou si všichni rovni, pochází již z dob krále Artuše. Ale ani tehdy si nebyli všichni rovni – přece jen měl král Artuš větší slovo než jiní jeho rytíři. A stejně tak je to s dnešními kulatými stoly. Velmi záleží na tom, kdo je svolává, jaké autority jsou pozvány.

Přesto je to velmi interaktivní forma zapojení veřejnosti a řadíme ji do třetího až čtvrtého stupně participačního procesu, neboť očekává aktivní diskuzi a výstupy všech jeho účastníků. Kulatý stůl by měl nastavit parametry pro řešení problémů a ve většině případů není ojedinělý – velmi často se realizuje série kulatých stolů, v některých případech i s různými cílovými skupinami.

U kulatých stolů se uzavírají vzájemné dohody.

Počet osob na uzavřeném kulatém stole je max. 15 – při vyšším počtu se vytrácí interaktivita.

Je možné uskutečnit také veřejný kulatý stůl – veřejná diskuze osobností reprezentující různé názory – tento typ se příliš nepoužívá, neboť pro „naslouchače“ není zajímavý. Zároveň se na veřejném kulatém stole málokdy vyřeší problém, či účastníci dojdou k nějaké dohodě.

Kulatý stůl už musí vést zkušený moderátor či facilitátor.

Výhody:

Velká interaktivita, finančně nenáročná, ve většině případů dojde k nějaké dohodě (i to, že nedojde k dohodě, je dohoda).

Nevýhody:

Náročná na organizaci (málokdy mají všichni, které byste na kulatém stole chtěli, čas právě v den, kdy se vám to hodí...).

Délka trvání: maximálně 1:30 min.

Doporučení:

Kulatý stůl použijte jako další stupeň zapojení veřejnosti, jako konkretizaci návrhů za přítomnosti odborníků. Kulatý stůl není pro první informování všech zúčastněných. Všichni by měli mít stejnou informační základnu.

Používané techniky:

Brainstorming

Brainstorming je skupinová technika, vyvinutá za účelem zvýšení tvořivosti skupiny. Při brainstormingu je každý člen skupiny podněcován k tomu, aby nabídl co nejvíce myšlenek a nápadů, včetně „ulítlých“ idejí. Většinou se všechny nápady zapíší na tabuli nebo velký kus papíru, nicméně doporučujeme nejraději zápis rovnou do notebooku a promítání na plátno.

Hodnocení jednotlivých idejí začne až potom, když už nikdo není schopen dodat další nápady.

Z toho důvodu se brainstorming po určité době – přestávce – opakuje a nastává druhá vlna. V první vlně se ve většině případů vystřílí tzv. prázdné náboje a druhá vlna bývá již konkrétnější a smysluplnější. Na brainstorming musí tedy být vyčleněno dostatek času.

Použití:

Většinou se používá při hledání námětů, problémových oblastí a často je prvním stupněm zpracování strategického plánu organizací.

Pravidla:

Všechny nápady jsou o.k.

Nápady se nehodnotí skupinou.

Stavějte na nápadech jiných.

Výhody brainstormingu:

Pomáhá skupinám prorazit přes zužívaná řešení a nacházet tak tvořivější řešení. Zvyšuje počet vygenerovaných řešení. Vytváří psychologicky bezpečné prostředí, ve kterém se lidé cítí svobodně vyjádřit se, bez strachu z hodnocení a odsouzení jejich idejí.

Nevýhody brainstormingu:

Někteří lidé – a paradoxně právě úředníci, kteří většinou nejsou schopni se pohybovat „mimo zákon“ – mohou reagovat při brainstormingu tak, že nejsou schopni se otevřít (především jsou-li účastni vedoucí spolu s řadovými referenty) nebo naopak berou brainstorming pouze jako zábavnou hru. Často generuje tolik řešení, že jen zkušený facilitátor dokáže ve spolupráci se skupinou vybrat relevantní.

Další metody vztahující se k brainstormingu – LASO, N/3 a další dále v textu.

Brainwriting

Platí-li, že brainstormingovým sezením vládnu dominantní jedinci, brainwriting umožní každému vyjádřit svůj nápad. Nápad se neříká nahlas, sezení probíhá v té nejdůležitější fázi v tichosti a každý své nápady zapisuje.

Nejčastěji se používají varianty **metody** zvané **6-3-5**: *6 účastníků napíše během 5 minut na svůj papír 3 nápady*. Během 30 minut čistého času (ve skutečnosti trvá sezení 6-3-5 spíše 60 minut – čas narůstá při čtení předchozích nápadů) získáte více než 100 různých nápadů, s nimiž můžete později pracovat.

Jak sezení probíhá?

1. Účastníci sedí kolem stolu rozdělení do skupin po 6. Každý má před sebou list papíru s nadepsaným tématem brainwritingu.
2. Na povel moderátora má každý účastník přesně 5 minut, aby na svůj papír napsal (a patřičně popsal nebo vysvětlil) 3 nápady.
3. Po 5 minutách se posune každý svůj papír o jedno místo dále, řekněme doleva.
4. Všichni si přečtou 3 předešlé nápady a přidají 3 nové, další. Mohou se inspirovat již popsanými podněty, nebo zapisují zcela nové myšlenky. Neopakují však ty nápady, které napsali na předchozí papír.
5. Po uplynutí dalších 5 minut se kola opakují až do okamžiku, kdy před každým účastníkem jeho původní papír.
6. Jakmile se skončí, nápady se přečtou, prodiskutují a zhodnotí tak, jako každé jiné brainstormingové sezení.
7. Počty minut a účastníků můžete samozřejmě podle potřeby jakkoliv upravit, např. 5-3-3, neboli 5 účastníků, 3 nápady ve 3 minutách. Vždy ale platí, že z obdobného sezení získáte velké množství nápadů. A ze statistického hlediska bude určitě alespoň jeden z nich použitelný.

Další varianty brainwritingu:

Kolotočový brainwriting – místo přesně stanoveného počtu nápadů zapisují účastníci v průběhu 3 minut VŠECHNY nápady, které stihnou zapsat. Kolotočový brainwriting se hodí především v nejranějších fázích projektu, kdy se teprve hledá zaměření nebo celé téma. Hlavním cílem podobných sezení je získat co největší počet nápadů, z nichž by se dalo vybírat a postupně je zužovat.

Brainwritingový zápisník je určený pro delší setkání, například denní či vícedenní akce. Každý z účastníků dostane notýsek (nebo třeba jen několik listů papíru – ale snadno odlišitelných od ostatních materiálů používaných během jednotlivých sezení a aktivit). Účastníci do zápisníku zapisují vše, co je během akce napadne. Na konci akce moderátor zápisníky vybere, sepíše všechny nápady a rozešle je VŠEM, kteří se na akci brainwritingu účastnili.

POST-IT brainwriting – místo papíru se používají slavné post-itky, neboli barevné lepicí lístečky, které se po dokončení první části sezení (tj. během hodnocení) shlukují a uspořádávají podle různě nastavených kritérií. Základní zásada zní: na jeden lísteček patří vždy jeden jediný nápad. Na rozdíl od klasického „post-it“ brainstormingu, kdy nápady zapisuje na lístky sám moderátor, při „post-it“ brainwritingu píšou nápady sami účastníci.

Brainwriting jako myšlenková mapa – místo tradičních řádků zkuste během sezení zapisovat nápady formou myšlenkové mapy. Místo tradiční zásady myšlenkových map – jedna čára jedno slovo – pište vždy na jednu část větve mapy vždy jeden nápad (tzn. klidně více slov). Jednotlivé nápady máte ve výsledku rozdělené do jakýchkoli kategorií, s nimiž se vám možná bude lépe pracovat.

Volné psaní – po určitou dobu zaznamenávejte jakýkoliv nápad nebo podnět (pro začátek doporučuji alespoň 10 minut). Na rozdíl od „klasického“ brainwritingu, kdy částečně nápady před zaznamenáním promýšlíte, u volného psaní zaznamenáváte vše pod tlakem zásady „tužka nesmí opustit papír“. Jakmile stanovený limit skončí, měly by se stát dvě věci:

1. S hrůzou zjistíte, o čem jste vlastně 10 minut psali.
2. Bude vás nesnesitelně bolet ruka

Brainwriting pomocí flipchartů – rozmístěte po místnosti stojany s flipcharty (nebo vytvořte podobná místa pomocí např. balicího papíru). Na jednotlivé flipy můžete nadepsat témata. Pak už jen dejte účastníkům do ruky něco na psaní a časový limit. O ostatní se postarají sami. Tato metoda ovšem není příliš vhodná pro „ostýchavé“ kolektivy.

Brainsketching – na samém okraji aktivit, které lze ještě považovat za formy brainwritingu, leží brainsketching. Jak název sám napovídá, místo slov se používají jednoduché obrázky, náčrtky a schémata, které jednotliví účastníci postupně přidávají k prvotnímu nápadu.

Open space

Jednou z celkem zajímavých řešitelských metod, která se v poslední době aplikuje, je Open Space Technology, překládaná do češtiny jako technologie otevřeného prostoru. Metoda je založena na něčem, co každý z nás velice dobře zná z vlastní účasti na seminářích či konferencích, hovoří se o „efektu přestávek na kávu“. Právě v těchto přestávkách (podobně jako přestávky na kouření či občerstvení) vzniká neopakovatelná atmosféra „tvorivých sil“. Je k dispozici málo času, komplexní téma a mnoho bezprostředně formulovaných názorů.

Open Space je založena na těchto principech:

1. Kdokoli přichází na setkání, je správný člověk, který se může svobodně vyjádřit. Je jedno, zda vytvoří skupinu od 5 do 1000 lidí.
2. To, co probíhá a co řeší, je jediná důležitá věc a všichni se na řešení soustředí. Je nutno eliminovat všechna tvrzení „mohlo by se“, „mělo by se“, „snad by mělo“.
3. Každý začátek diskuse přichází ve správný čas a je inspirující k výkonu a skutečné kreativitě bez ohledu na běžící čas (lidská tvořivost se nedá načasovat).
4. Konec řešení je definitivní, co bylo uděláno, je konkrétní řešení. Odpovědnost leží na každém jednotlivci a na facilitátorovi. Tento proces bývá nazýván nadšením k odpovědnosti. Kdykoli se skončí, je to ten nejlepší okamžik ke konci.

Open Space se z tohoto pohledu může jevit jako metoda s nedostatkem pevné struktury. Ve skutečnosti je to však naopak. Výsledkem této metody jsou diskuse vedoucí k určitým pracovním záměrům a plánům mající obecně komplexnější, pevnější a trvalejší charakter.

Postup v Open Space metodě lze charakterizovat takto:

- účastníci nadnesou (otevrou v diskusi) všechna pro ně důležitá témata a problémy,
- ke každému z nadnesených témat promluví ti účastníci, kteří jsou pro danou oblast nejvíce kvalifikovaní a kompetentní,
- v určitém časovém období (1–2 dny) jsou všechny nejdůležitější myšlenky, nápady, doporučení, závěry, plány na další činnost, otázky pro další práci s nimi písemně zpracovány a předány účastníkům,
- výsledný obsah zprávy se může stát předmětem diskuse mnoha dalších diskusních skupin, které doplňují či korigují daný text,
- po ukončení určité etapy projednávání v různých skupinách jsou výsledky k dispozici nejen všem zúčastněným, ale i dalším zájemcům o problematiku, kteří s nimi mohou začít hned pracovat.

Pomocí této metody lze dosáhnout takových výsledků, které klasické metody mohou dosáhnout jen systematickým opakováním. Open Space prokazuje schopnost přenést život do podobných řešitelských setkání. Vytváří prostředí pro řešení problémů, tvořivost, týmovou práci, inovace a rychlou změnu „zaběhnutých“ přístupů. Dává lidem „dohromady“ rychle a způsobem odstraňujícím „předsudky“ účastníků z podobných setkání. Problémy je možno řešit intenzivně, v krátkém čase v malých i větších skupinách. Open Space se dá použít v různých tématech, jako je například strategie školy, marketingové příležitosti firmy, řešení rozporů či konfliktů ve škole, budování firemní kultury.

Metoda Open Space se v praxi provádí posledních zhruba 15 let. Účinným mechanismem je její jednoduchost. Jejím „tajemstvím“ je vznik produktivních výsledků z výuky v komunikaci předem neznámých skupin lidí. Efekt metody je, na rozdíl od klasických metod, však velmi nejistý a do konce otevřený. Úloha facilitátora patří při zahájení mezi nejvýznamnější prvky metody, v průběhu se však zmenšuje, až může zcela zmizet.

Tematická kavárna

Kavárna je první metodou, kterou byste měli zvolit při řešení nějakého složitějšího problému. Tzv. hostitel kavárny přichystá několik stolů s pohoštěním a následně přivítá své „hosty“ (spolupracovníky). Vysvětlí jim účel setkání a vyvěsí na viditelné místo (např. flipchart) otázky, které je třeba vyřešit. Každé otázce by měl být věnován jeden stůl, který by měl dostat stálého hostitele. Ostatní kolegové postupně rotují po kavárně a diskutují nad zmíněnými otázkami. Kniha **chybí text?**

Národní identita bývá definována několika klíčovými parametry: jazykem, historií, územně a sebeuvědoměním. Jak tomu je s identitou českého národa zjišťovalo Centrum pro výzkum Sociologického ústavu AV ČR v prosinci roku 2001 (úplné výsledky jsou veřejnosti k dispozici ve webovém archívu CVVM na adrese <http://www.cvvm.cz>). Výsledky výzkumů veřejného mínění mívají obecně omezenou dobu platnosti odvozenou zejména od časového vývoje událostí, které je formují, v tomto případě se však pohybujeme spíše na hranici postojových výzkumů, platnost jejich zjištění tedy nepodléhá tak rychle zkáze.

Národy mají **objektivní rysy** (území, jazyk, víru nebo společný původ) a **subjektivní rysy** (vědomí své vlastní příslušnosti k národu v mysli lidí a loajalita k němu).

Zkušenosti s vymezením pojmu národ jsou natolik různé, že vždy vycházejí ze subjektivního pohledu, tedy jsou definované přímo vlastními příslušníky národa. Pro celkové vymezení je nutné však počítat i s objektivním pohledem, který charakterizují vnější faktory. K vymezení národa lze přistupovat i na základě pochopení představení o vlastním formování státního útvaru. Lze tedy přijmout tři obecné koncepte:

- Koncepte národa jako duchovního, kulturního společenstva a uznání národního vědomí jako hlavního činitele, který národ tvoří.
- Koncepte národa jako sociálního jevu (politické společenstvo usilující o vlastní politický život v rámci vlastní organizační struktury).
- Koncepte národa jako historického společenství (společné historické osudy).

V. Baar (2001) vymezil čtyři modelové typy národů:

- **Evropský typ** – prioritní faktor – jazyk, kultura a společný historický vývoj v určitém časovém období. Do této skupiny lze zařadit všechny evropské národy.
- **Americký typ** – prioritní faktor – kultura a jazyk, které se sem dostali z Evropy a přizpůsobili se místním podmínkám. Důležitou roli zde hraje historická příslušnost, barva pleti a náboženství.
- **Asijský typ** – prioritní faktor – země, jazyk a často i náboženství a historický vývoj.
- **Africký typ** – nejméně rozvinutý a nejvíce multietnický, což bylo způsobeno dekolonizací kontinentu a roztržičností do malých států.

Se vstupem České republiky do Evropské unie často hovoříme o tzv. Evropské identitě, tedy příslušnosti k evropskému společenství. Je mnoho zastánců tohoto modelu, ale v poslední době v souvislosti s ekonomickou krizí stále více odpůrců. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, co vstup do Evropské unie přinesl také občanům ČR.

Evropští občané mohou

- volně cestovat v EU,
- přestěhovat se, studovat, pracovat nebo užívat důchodu v kterékoliv zemi EU,
- využívat diplomatické ochrany jiných členských států EU, jsou-li mimo území EU,
- volit a být voleni jako kandidáti v evropských a místních volbách v zemi pobytu kdekoli v EU,
- zasílat petice evropskému parlamentu nebo evropskému ombudsmanovi proti údajně chybnému rozhodnutí (Jacob Söderman, www.euro-ombudsman.eu.int).

Příklady ze zahraničí

Jak funguje participace, podílnictví v jiných státech si ukážeme na dvou příkladech a to Velké Británii a Švýcarsku.

MA21 ve Velké Británii

Úroveň hrabství (County)

1. Hrabství Cheshire (County Cheshire), severozápadní Anglie

Hrabství Cheshire leží v severozápadní Anglii a sousedí např. s Liverpoolem či Manchesterem. Žije zde necelý milion obyvatel. Cheshire je jednou z kolébek anglického průmyslu. Hrabství je známé cheshirským sýrem, jedním z nejstarších anglických sýrů, automobilem značky Rolls-Royce, a také např. cheshirskou kočkou z knihy „Alenka v říši divů“ (narodil se zde Lewis Carroll). Cheshire je hrabstvím kontrastů – má moderní města a nadnárodní společnosti petrochemického průmyslu i zemědělství s dlouhou tradicí. V Cheshire je umístěn jeden z největších radioteleskopů v Evropě. Některé obce hrabství mají dlouhou a bohatou historii – záznamy o nich jsou staré více než 1000 let.

Ústředním městem je Chester, založený Římany.

Jaké aktivity vedly k Místní Agendě 21?

Po velkém rozkvětu průmyslu a s ním spojeným velkým znečištěním životního prostředí začal na počátku 70. let 20. století vzrůstat zájem o ochranu životního prostředí, mj. jako reakce na vyhlášení roku 1970 Evropským rokem životního prostředí a jako odezva na Stockholmskou konferenci OSN o životním prostředí, která se konala v roce 1972.

Rok 1989 vyhlašuje Rada hrabství Cheshire (Cheshire County Council) **Rokem životního prostředí v Cheshire** a začíná se realizovat **Projekt životního prostředí Cheshire**. Rada uspořádala **Regionální konferenci o životním prostředí**, na kterou pozvala široké spektrum lidí. Konference měla dobrý a poměrně široký ohlas.

V letech 1992/93 zadala Rada hrabství zpracování **rozsáhlé studie o životním prostředí regionu**. Na práci se podílely nevládní organizace, místní samosprávy i státní instituce. Studie poskytla Radě hrabství základ pro práci na Místní Agendě 21 na úrovni hrabství.

Proces Místní Agendy 21 pro Cheshire byl nazván „Cesta do 21. století“. Různé skupiny a jednotlivci dodávali podklady týkající se různých oblastí života, jako např.: ochrany přírody – výskytu divoce žijících zvířat, možností rekreace, podklady pro zemědělství, péči o krajinu, dopravu, údaje o znečištění různého druhu, čistotě vod, recyklaci odpadů, těžbě surovin, udržitelnosti měst atd. Byl zpracován adresář lidí zabývajících se různými oblastmi MA21.

Co se v rámci Místní Agendy 21 uskutečnilo?

V roce 1994 Rada hrabství zaměřila aktivity MA21 proti takovým činnostem, které neodpovídaly principům udržitelného rozvoje, a to v rámci celého regionu. Vyzvala všechny správy v okrese, aby se na takové činnosti zaměřily a aby uplatňovaly jednotný přístup. Na podporu tohoto přístupu byla ve stejném roce uspořádána **Společná konference kraje a okresů**, na které byl zhodnocen vývoj v oblasti životního prostředí od 1. konference o životním prostředí v roce 1989 a také již z hlediska mezinárodně přijatého dokumentu Agenda 21.

Byl proveden široký průzkum kvality života v hrabství, který zahrnoval společenskou perspektivu a zaměřil se na zájmy obyvatel. Na základě zjištěných poznatků byly **definovány problémové oblasti**. Byly jimi: energie, odpady, ovzduší, půda, příroda, voda, doprava a eko-audit a pro každou z nich byla **vytvořena pracovní skupina** ze specialistů a ze zástupců různých společenských skupin, lidí různého věku a zájmů, od podnikatelů až po ochránce přírody. V každé skupině pracoval pověřený organizátor, který se staral o to, aby skupina měla dostatek lidí. Skupiny si stanovily cíle, k nimž měla jejich práce směřovat, a opatření k dosažení těchto cílů. Součástí jejich zájmu bylo i to, jak zapojit veřejnost. Ukázalo se, že zásadní věci, na které závisí úspěšnost procesu, **je zvyšování obecného povědomí o Agendě 21 a principech udržitelného rozvoje. Proto byl zahájen provoz tzv. „Cheshirských ohnisek“**, která zajišťují diskuse s občany a vytvářejí informační a propagační materiály. Materiály byly věnovány každé sledované oblasti zvlášť a byl v nich vždy názorně popsán stav oblasti, jaké trendy v oblasti existují, jaké úkoly se musejí řešit a jakého má být dosaženo cíle. Přiložen byl jednoduchý dotazník pro laickou veřejnost, který si každý občan mohl sám pro sebe vyplnit a který se týkal jeho postoje k dané oblasti (např. odpady). Sady byly distribuovány na všechna veřejná místa a různým organizacím; mluvílo se o nich v místním rozhlasu a některé výtisky novin, které informovaly o Místní Agendě 21, byly zdarma rozeslány do škol. Kromě toho jsou materiály k dispozici na internetu, na adrese: <http://www.cheshire.gov.uk/cheshpln/home.htm>.

Za účelem lepší a širší informovanosti o aktivitách Místní Agendy 21 v Cheshire začal být od května 1994 připravován **Zpravodaj Místní Agendy 21 v Cheshire**. Zpravodaj vychází dodnes, a to přibližně jednou za čtvrt roku. Je vydáván v počtu 7500 výtisků a je distribuován všem organizacím, školám, místním správám apod. v rámci hrabství. Příspěť informací, zprávou či názorem může kdokoli. Zpravodaj financuje Rada hrabství společně s okresními úřady. Jako další materiály pro zvýšení veřejného povědomí o MA 21 byly vydány **skládačky pro děti**, které jednoduše a srozumitelně vysvětlovaly vztah Agendy 21 k budoucnosti regionu. Skládačky, které byly určeny dětem a mládeži do věku 18 let, byly rozeslány do všech škol v hrabství. Návrh na tyto skládačky si vytvořili sami mladí lidé. Součástí skládačky byl tzv. „lístek slibů“, kam děti mohly napsat svůj slib, který splní, aby přispěly k lepší kvalitě života. Lístky pak poslaly na Radu hrabství. Celkem přišlo asi okolo 5 000 odpovědí a slibů.

Pro tyto akce bylo samozřejmě zapotřebí jak odborné zázemí (spolupracovaly skupiny specialistů), tak zázemí finanční (jedním ze sponzorů byla společnost Shell UK). Zahájením činností středisek byla dovršena **První část Místní Agendy 21 v Cheshire**.

Další etapou v procesu bylo vytvoření skupiny lidí, kteří by mohli Místní Agendu 21 nejenom oficiálně zaštitit, ale kteří by byli také ochotni a schopni něco konkrétního pro proces MA21 udělat. Rada hrabství proto pozvala na setkání zástupce všech velkých skupin a sdružení činných v hrabství a začala v červnu 1995 vytvářet tzv. **„Sustainable Cheshire Forum“ (Fórum udržitelného Cheshire)**. Fórum mělo podpořit vytváření dohod mezi různými zájmovými skupinami. V následujícím roce – 1996 – Fórum tvořili zástupci přibližně 40 různých organizací. Předseda fóra byl podnikatel a Fórum již bylo podnikatelským sektorem podporováno. Kromě drobných a středních podnikatelů i představitelů velkých průmyslových podniků a velkých firem podnikajících

v odpadovém hospodářství byli ve Fóru zastoupeni představitelé sdružení místních správ (parish), církví a jejich asociací, ochránců přírody, Agentury pro ochranu životního prostředí, vládního úřadu pro severozápadní průmysl, správy letiště v Manchesteru, místního zdravotního odboru a různých zájmových skupin. Jejich členství ve Fóru bylo oficiálně potvrzeno na **výročním zasedání Fóra v únoru 1996, na kterém Rada hrabství rovněž ustanovila projektový tým v rámci Odboru plánování v oblasti životního prostředí**, jež měl za úkol aktivitu Fóra podpořit. Sekretariát Fóra zajišťuje Rada hrabství. Předsedové tematických pracovních skupin jsou členy Fóra, ale nejsou členy Rady hrabství (např. ředitel nevládní organizace pro ochranu krajiny vede tematickou skupinu pro využití půdy a krajiny). V další fázi byly stanoveny zásady partnerské spolupráce, zásady práce ve veřejnosti a jejího zapojování do procesu MA21.

Na čem se Fórum usneslo?

Fórum se sešlo na čtyř půldenních poradách nad hlavními tématy. Cílem porad bylo dosáhnout dohody ve smyslu Místní Agendy 21. Jednotlivé diskusní materiály byly připraveny a rozeslány vždy před setkáními.

1. Prvním tématem byly „Ukazatele (indikátory) udržitelnosti“. Účastníci byli vyzváni, aby stanovili nejdůležitější ukazatele udržitelnosti v jednotlivých oblastech. Takovým ukazatelem byla např. výměra půdy vyčleněné každý rok pro rozvoj měst a využití volné půdy navazující na státní program podpory určitých typů obnovy krajiny včetně určitých zemědělských iniciativ apod.
2. Druhé setkání bylo věnováno **vybraným problémovým oblastem**. Fórum obdrželo výsledky práce z každé tematické skupiny a po posouzení trendů vývoje v té které oblasti doporučilo cíle a akce vedoucí k jejich naplnění. Definování cílů si vyžádalo přehodnocení výběru některých indikátorů.
3. Třetí setkání řešilo problém komunikace při zapojování všech společenských skupin do procesu MA21. Tato práce vyústila ve zformulování „**Strategie komunikace**“ a k přijetí návrhu vytvořit **dokument „Opatření v oblasti životního prostředí“** jako 2. část Místní Agendy 21 v Cheshire.
4. Čtvrté setkání Fóra přijalo **Strategický a akční plán Místní Agendy 21 v Cheshire**, který byl zpracováván na základě výsledků práce tematických skupin a předcházejících setkání Fóra a jež byl průběžně pracovními skupinami připomínkován.

Dokument Strategický a akční plán Místní Agendy 21 v Cheshire se skládá z několika částí:

1. Cheshirská deklarace a Místní principy udržitelnosti,
2. Strategický a akční plán pro jednotlivé výše jmenované oblasti. Každé oblasti (energetika, odpady, ovzduší, půda, příroda, voda, doprava, ekoaudit) je věnován jeden oddíl, který obsahuje následující podkapitoly: jména členů řešitelské skupiny, výsledky diskusí k tématu, problémy v oblasti, opatření k řešení a cíle spojené s plánem krátkodobých (v roce 1997), střednědobých (do roku 2000) a dlouhodobých akcí včetně termínů.
3. Strategie komunikace,
4. Program Fóra pro udržitelný Cheshire pro rok 1997.

Referendum ve Švýcarsku

Švýcarsko sice nemá téměř žádné suroviny, má poměrně nepříznivé klimatické podmínky, malou rozlohu a poměrně málo obyvatel ve srovnání se svými velkými sousedy (Itálie, Francie, Německo), a přesto je to jedna z nejlépe prosperujících zemí světa.

I když lidé žijící v této zemi mají různé jazyky, různá náboženství a různou kulturu, v této zemi téměř neexistují vnitřní konflikty.

Ačkoliv jen v průběhu minulého století byly okolní státy dvakrát zmítány krutými válkami, Švýcarsko si vždy udrželo svou neutralitu a v současné době dokázalo dokonce odolat i mocným centralizujícím tlakům Evropské unie.

To vše se podařilo jen díky zvláštnímu systému jejich státní správy, který je pro občany jediným stmelujícím principem. Jedná se o vyváženou kombinaci držených, sdílených a delegovaných pravomocí na třech úrovních státní správy: na úrovni obce, kantonu a federace. Díky tomu Švýcarská konfederace existuje již více než 700 let!

Tento vyvážený demokratický systém nevznikl rychle. Vyvíjí se od roku 1291, kdy tři horské kantony, Uri, Schwyz a Unterwald, založily konfederaci států, k níž se postupně připojovaly další, až dosáhly dnešního počtu 26 kantonů. Švýcarská konfederace nevznikla „shora“ jako téměř všechny evropské státy, vytvořené na feudálním a později národnostním principu, ale „zdola“ tak, že jednotlivé kantony – vlastně samostatné státy – dobrovolně předaly část svých pravomocí konfederaci. Na základě uplatňování demokratických principů a díky konceptu protestantské reformace, která prohlašovala, že každý má stejná práva na komunikaci s Bohem, se do dnešní doby Švýcarská konfederace rozvinula v dosud nejdemokratičtější systém fungování společnosti.

Povinné ústavodárné referendum. Žádná úprava ústavy není možná bez lidového hlasování a bez získání dvojí většiny: prosté většiny hlasů v rámci celé konfederace a současně souhlasu většiny kantonů. Povinně musí být v referendu schváleny i mezinárodní smlouvy ohledně připojení Švýcarska ke kolektivní bezpečnostní organizaci nebo k mezinárodní organizaci a též v případě naléhavých rozhodnutí měnících ústavu.

(Pro srovnání: v České republice o změně ústavy rozhoduje prostou většinou hlasů (minimálně 101 hlasů) 200 členný Parlament a změnu schvaluje Senát s 81 členy – také na základě rozhodnutí prosté většiny – tj. minimálně 41 hlasů. Tedy 142 volených zástupců může – v souladu se zákonem – změnit ústavu 10 milionů obyvatel.)

Lidová iniciativa umožňuje libovolně skupině voličů navrhnout celkovou nebo částečnou revizi ústavy. Návrh na referendum musí získat 100 000 podpisů, shromážděných během 18 měsíců (do roku 1977 stačilo 50 000 podpisů). V tom případě federální úřady nemohou lidovému hlasování bránit. Parlament pouze vykonává dohled nad formální správností návrhu. Pokud lidová iniciativa formuluje svůj návrh obecně, hovoří se o požadavku, který Parlament převede na návrh ústavního zákona. Ale nejčastěji se využívá iniciativa ve formě návrhu. Pak Parlament jen může nechat občany hlasovat o tomto textu nebo Parlament může též nechat občany hlasovat o protinávru. Iniciátoři revize mohou svou iniciativu stáhnout, když např. úřady slíbí, že se daným problémem budou zabývat. To se v tomto směru liší od referenda, ať již úspěšného nebo ne, které zaujímá ústřední místo ve švýcarské demokracii.

Potřeby lektora

Technické zajištění

Flipchart

Dataprojektor

Notebook

Fixy

Papíry

Lepky

Připravené inspirační a aktivační hry

Lektor

Orientace v dané problematice

Schopnost kreativity

Schopnost zvládat emoce účastníků

Použité inspirační a aktivační hry

Pozemky

Argumentace

Pyramida potřeb

Simulační hra rolí

Použitá literatura:

Institut komunitního rozvoje, Nebojme se komunikace s veřejností, 2005

Ústava české republiky

Listina základních práv a svobod

Andrew Heywood, Politologie

Jan Zouhar, Základy teorie státu a práva

Jaromír Harvánek a kol, Právní teorie

Jiří Nezhyba, aktivní občan

Český ekologický ústav, Případová studie Velké Británie, 2000

http://setfree.sweb.cz/texty/svyc_demokracie.htm